

Stortingets næringskomité
Stortinget
0026 OSLO

Vår saksbehandler
Anders Huus
+47 95 79 91 91

Vår dato
30.05.2023
Deres dato

Vår referanse
22/00712-6
Deres referanse

Jordbruksoppjøret 2023

Det vises til Prop. 121 S (2022-2023) «Endringer i statsbudsjettet 2023 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppjøret 2023)». Årets jordbruksoppgjør hadde en svært utfordrende start. Det vises til kapittel 2.1 som omtaler prosessen forut for jordbrukets krav. Norges Bondelag synes det er sterkt beklagelig at det ikke var mulig å komme fram til et felles krav med Norsk Bonde- og småbrukarlag, men er tilfreds med at Hovedavtalen ble fulgt og det var mulig å komme fram til en jordbruksavtale.

Prosess og grunnlagstall

Til prosessen faglaga hadde med utarbeidelse av økonomisk ramme for kravet, vil vi understreke at Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) i forkant av oppjøret avga et omforent grunnlagsmateriale. Hovedprinsippene for grunnlagsmaterialet for jordbruksoppjørene som BFJ utarbeider fastsettes gjennom Stortingets behandling av meldinger om landbrukspolitikken, og innenfor disse rammene ved avklaring mellom partene. Dette var også tilfelle i år. Stortinget er så langt ikke forelagt forslag til endringer i grunnlagsmaterialet basert på NOU 2022:14 «Inntektsmåling i jordbruket» og høringsinnspillene til den. Det foreligger derfor ingen føringer fra Stortinget om hvordan et grunnlagsmateriale som måler inntektsnivået i jordbruket til bruk for inntektssammenligning med andre grupper skal være. Budsjettnemnda avga derfor sitt omforente materiale i tråd med tidligere prinsipper, uten å forskuttere utfall av en framtidig Stortingsbehandling.

Utfordringen med å komme fram til felles krav ble for stor da Norsk Bonde- og småbrukarlag la inn element i sin økonomiske ramme som gikk på tvers av prinsippene BFJ en drøy uke tidligere hadde inne i sitt omforente grunnlagsmateriale. Det er også dette forholdet Statens forhandlingsleder begrunner valget om å be Norges Bondelag føre forhandlinger på vegne av hele jordbruket i årets jordbruksoppgjør med, jfr Vedlegg 6 «Referat fra møte mellom staten og Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag Mandag 24. april 2023 kl 16:50». For oss var dette et stort og alvorlig ansvar å ta. Vi vil understreke at det har vært ryddige og gode, men også krevende og harde forhandlinger før vi kom fram til en jordbruksavtale på formiddagen den 16. mai. Jordbruksforhandlinger med samhandling mellom staten og bønder er til fordel for begge parter. **Norges Bondelag ber Stortinget anerkjenne og respektere forhandlingsretten.**

Et samlet Storting slo tydelig fast ved behandlingen av Meld. St. 11 (2016-2017) at inntekt for bonden både er et sentralt mål i seg sjøl, og det viktigste virkemiddelet for å nå andre

Bondelagets Servicekontor AS

Norges Bondelag

Postadresse: Postboks 9354 Grønland, 0135 OSLO, Tlf: 22 05 45 00
Besøksadresse: Landbrukets Hus, Hollendergata 5, 0190 OSLO
Bankkonto: 8101.05. 91392, **Org.nr.:** 985063001 MVA
bondelaget@bondelaget.no, www.bondelaget.no

Bankkonto: 8101.05.12891
Org.nr.: 939678670

landbrukspolitiske mål, som rekruttering, investeringer og økt norsk matproduksjon. Ved Stortingets behandling av strømstøtteordningen Innst. 148 S (2021-22) uttrykker flertallet: «Flertallet viser videre til flertallets enighet i budsjettforliket høsten 2021 om at regjeringen skal legge frem en forpliktende og tidfestet plan i løpet av 2022 for å tette inntektsgapet mellom bønder og andre grupper i samfunnet uavhengig av bruksstørrelse, produksjon og landsdel. Opptrappingen skal skje i samarbeid med partene i jordbruksavtalen og baseres på nytt tallgrunnlag.» og videre «Flertallet er enig om at målet om å tette inntektsgap og øke selvforsyning skal være førende prinsipper i jordbrukspolitikken og i utforming av statens forhandlingsgrunnlag for jordbruksoppgjørene.» **Norges Bondelag mener at å tette inntektsgapet vil være avgjørende for å nå målene Stortinget har satt, og ber Stortingets næringskomité også anerkjenne denne sammenhengen. Det er også en sterk sammenheng mellom gode inntektsmuligheter og evnen jordbruket har til å øke sjølforsyningen.**

Vi har nå forhandlet fram to jordbruksavtaler denne Stortingsperioden uten å ha et grunnlagsmateriale som Stortinget mener er egnet for å sammenligne inntektsnivået i jordbruket med andre grupper. Det er rett som Landbruks- og matministeren påpekte i forkant av begge oppgjørene at en manglende opptrappingsplan ikke står i veien for et godt jordbruksoppgjør. I sum gir de to oppgjørene økte inntektsmuligheter i jordbruket som legger til rette for å tette inntektsgapet med 100.000 kr/årsverk. Erfaringene med årets jordbruksoppgjør viser imidlertid med all tydelighet svakhetene med ikke å ha dette grunnlagsmaterialet på plass. Vi vil advare mot en tilsvarende situasjon neste år. **Norges Bondelag ber derfor Stortingets næringskomité legge klare føringer ved behandlingen av årets jordbruksoppgjør om at Stortinget får prinsippene om nytt grunnlagsmateriale til behandling raskt, slik at dette vedtas før Budsjettnemnda for jordbruket starter opp arbeidet med neste års tallgrunnlag.**

Svikt i inntektsforutsetningene

Det vises til kapittel 6.3 «Inntektsutviklingen». Svakere inntektsvekst for jordbruket i perioden 2021-2023 og sterkere lønnsvekst for andre grupper utgjør 21.900 kr/årsverk, tilsvarende 888 mill. kroner i den økonomiske ramma. Etterregningen bidrar til å sikre at forutsetningene om tetting av inntektsgap kan oppfylles. Fra koronapandemien startet vinteren 2020 og med Russlands invadering av Ukraina i februar i fjor, er erfaringen at sentrale forutsetninger for inntektsdannelsen i jordbruket svinger mer, gir større usikkerhet og utfordringer med å prognosere presist for kommende år. Prognosene lagt til grunn i tabell 6.3 bygger på prognoser fra Norges Bank i mars (rente, generell pris- og lønnsvekst), BFJ (arbeidsforbruk), samt beste skjønn fra partene. Vi registrerte i mai uttalelser fra sentralbanksjefen som gir indikasjon på mulig sterkere rentevekst enn lagt til grunn i marsprognosa, pga generell høyere prisvekst og svakere norsk krone. Samtidig falt nylig prisen på N-gjødsel til et nivå om lag 40 prosent lavere enn Budsjettnemndas pris for 2023. **Som et ledd i å redusere bondens risiko ber vi Stortingets næringskomité legge føringer om at partene også til neste års jordbruksoppgjør skal ta hensyn til eventuell svikt i inntektsforutsetningene.**

Norges forpliktelser til WTO-avtalen

I henhold til WTO-avtalen har Norge et tak for internstøtte (gul støtte, AMS) på 11,449 mill. kroner. Norge har flere ganger stanget i dette taket tidligere og løst dette med å ta ut produkter fra målprissystemet, sist svinekjøtt i 2021. Økte målpriser på korn og melk for bl.a å ta ut kostnadsvekst i markedet, har nok engang brakt oss helt opp mot taket. Partene har derfor sett seg nødt til å igangsette et arbeid med å vurdere endringer i markedsordningene for korn og melk. Partene har derfor valgt å sette ned en partssammensatt arbeidsgruppe som skal jobbe med dette fram mot nest års jordbruksoppgjør. Mandatet er gitt i punkt 11.1 i sluttprotokollen. **Norges Bondelag ser viktigheten av å ha et system i tråd med WTOs regelverk samtidig som vi utvikler norsk landbruk videre. Det er nødvendig å kunne ta ut kostnads- og inntektsvekst i markedet også framover, samtidig som hensynet til avsetning og prisstabilitet må sikres. Korn- og kraftfôrpolitikken som har vært en viktig del av kanaliseringspolitikken siden 50-tallet og har gitt et bærekraftig landbruk over hele landet, må sikres.**

Melkeøkonomi og kvoteordningen

Tallgrunnlaget signaliserte en forventning om kraftig fall i inntektene i melkeproduksjonen i 2023. Økonomien er nesten tilbake på 2015 nivå. Hovedårsaken er lavere utbetalingspris på melk, 4 prosent lavere produksjonsmulighet, økte renter og høyere kraftfôrpris. Melkeproduksjonen ble derfor høyt prioritert i årets jordbruksavtale.

Det vises til kapittel 7.8.1. Kvoteordningen, som har bidratt til at det årlig betales store summer ut av melkenæringa for en stor andel leid kvote, har skapt stor frustrasjon blant aktive melkeprodusenter. Det har vært mye diskusjon om hvilke grep man kan gjøre for å få ned kvoteprisene og øke andelen eid kvote. Norges Bondelag har i flere jordbruksoppgjør brakt ulike forslag opp. Etter oppgjøret i fjor ble det satt ned ei partssammensatt arbeidsgruppe. Gruppen kom opp med mange forslag, men ingen av forslagene var uten ulemper. Årets jordbruksavtale senker kvotetaket for ku- og geitemelk, men uten at eksisterende produsenter over de nye takene må gå ned i produksjon. Landbruksdirektoratet skal utrede muligheten for å innføre en begrensning på muligheten for å kjøpe kvote over produksjonstaket. Det åpnes for 2 år med 100 prosent privat salg. Samtidig har finansministeren i brev under forhandlingene varslet at han vil foreslå endringer i skattlegging av salg av kvote i forbindelse med statsbudsjettet for 2024. Endringene vil innebære lik beskatning av kvote ved salg som ved utleie. Norges Bondelag mener disse grepene vil gi ønsket effekt – økt andel eid kvote og reduserte kvotekostnader. Kvoteordningen er et viktig virkemiddel for å sikre avsetningen av norsk melk, og bidra til flere av Stortingets landbrukspolitiske mål, herunder landbruk over hele landet og variert bruksstruktur. Norges Bondelag mener det framover bør være ro om kvoteordningen og ikke usikkerhet og spekulasjon om eventuelle nye endringer vil komme. **Vi ber Stortingets næringskomité bidra til å skape ro om kvoteordningen og merke seg siste avsnitt under punkt 4 i sluttprotokollen «Partene er enige om at kombinasjonen av de to justeringene som beskrives ovenfor vil bidra til å oppfylle målsetningen om å øke andelen eid kvote, og at det fremover er viktig å gi næringen forutsigbarhet. Partene mener derfor at regelverket for kvoteordningen bør ligge fast».**

Investeringsvirkemidler

Fra 2024 trer løsdriftskravet inn. Fortsatt driver 48 prosent av mjølkebruka i Norge i bås fjøs. Omstillingen til løsdrift går sent. Mange finner ikke lønnsomhet i en investering, særlig når ressursgrunnlaget legger klare begrensninger. Årets jordbruksavtale legger opp til at maksimal tilskuddssats for tilskudd til investeringer innen løsdrift for storfe settes til 50 prosent og øvre grense settes til 5 mill. kroner. Alle de tre nordligste fylkene får unntak fra taket. Det er viktig at investeringene kommer i gang. De nye bestemmelsene skal gjelde fra 1. juli 2023. Det er også viktig at man nå ikke venter til 2024, men at investeringene skjer i et jevnt høyt tempo fra nå og fram til da. **Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité bidra til å skape ro om nivået på investeringsstøtten framover og merke seg at partene i sluttprotokollen påpeker at «Hensynet til forutsigbarhet er viktig. Endringen i maksimal støtteutmåling som nå ligger til grunn vil derfor ligge fast i perioden frem til 2034».**

Klima, miljø og jordbruksavtalen

Det vises til kapittel 7.3. Verdens klimautfordringer er store. Landbruksproduksjon har både utfordringer og løsninger, men vi vil minne om at det alltid vil være klimagassutslipp knyttet til matproduksjonen. Dette fremhever også Klimautvalget 2050 i sitt arbeid. Norges Bondelag viser til at årets jordbruksavtale innebærer en betydelig styrking av tiltak rettet mot klima- og miljø. Dette er tydelig illustrert i tabell 7.4, der klima- og miljøvirkemidler styrkes med om lag 1 113 mill. kroner i 2024. **I en situasjon der verdens matproduksjon trues av ekstremvær som følge av klimaendringene, blir det enda viktigere at vi produserer mest mulig mat på norske arealressurser og gjør oss mindre avhengig av ressurser fra andre land. Det vil si matvarer vi har naturlige forutsetninger for å produsere i Norge. Det innebærer at det må legges til rette for en god økonomisk utvikling i det grovfôrbaserte husdyrholdet i Norge. Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité legge føringer om dette.**

Et av virkemidlene som virker positivt mot både klima og miljø, og som samtidig styrker avlingsnivået, er tilskudd til drenering. Jordbruksavtalen legger opp til å doble satsen til 4 000 kr/daa fra 1. juli 2023. Det er ikke hensiktsmessig at noen velger å sitte på gjerdet i påvente av ytterligere økning i satsene. Med årets heving mener Norges Bondelag satsene nå er på et slikt nivå at det bør utløse mange grøftetiltak. **Norges Bondelag ber Stortingets næringskomite merke seg at i sluttprotokollen er partene enige om at «hensikten til forutsigbarhet er viktig. Partene er enige om at satsene skal ligge fast på dette nivået».**

Nord Norge

Et levedyktig landbruk med rikholdig areal- og naturressurser er et viktig grunnlag for bosettingsstrukturen i nord. Bærekraftig ressursutnyttelse av arealene i nord er viktig i en urolig verden, både sikkerhetsmessig og klimatisk. Landbruket i nord er dessverre spesielt sårbart, med få kompetansemiljøer og også relativt små produsentmiljøer. **Norges Bondelags forhandlingsutvalg ber Stortingets næringskomité spesielt merke seg at årets jordbruksavtale innebærer en forsterket satsing på landbruket i Nord-Norge for å bremse en negativ utvikling.**

Tollvernet

Toll er ikke forhandlingstema i jordbruksoppjøret. Norge har tollsatser nedfelt i WTO-avtalen angitt både i kroner pr enhet og prosent av importverdi. WTO-avtalen gir Norge mulighet til å benytte seg av den tollsatsen som til enhver tid gir best beskyttelse. Internasjonale priser økte mye i fjor vinter/vår, men har falt noe i det siste. De ligger likevel på et høyere nivå enn tidligere, og sammen med svekket krone, har er konkurransekraften og tollvernet styrket. En overgang til prosenttoll for de aller fleste tollinjer uansett gi bedre beskyttelse. For å unngå problemer for norske varer, med negative konsekvenser både for produksjonsvolum, arbeidsplasser og verdiskaping i distriktene, bør Stortinget så snart som praktisk mulig vedta en overgang til prosenttoll. En overgang til prosenttoll, vil ikke slå inn på prisnivået for importerte råvarer nå.

Norges Bondelag ber Stortingets næringskomité ved behandlingen av jordbruksoppjøret legge føringer om overgang til prosenttoll i statsbudsjettet for 2024 på alle tollinjer der det gir best beskyttelse.

Med vennlig hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Bjørn Gimming

Sigrid Hjørnegård